

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/upamietnianie/dekomunizacja/zmiany-nazw-ulic/nazwy-ulic/nazwy-do-zmiany/40922,ul-Hempla-Jana.html>
21.03.2026, 15:42

ul. Hempla Jana

*W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa powyższa **powinna zostać zmieniona** jako wypełniająca normę art. 1 Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).*

Hempel Jan Hieronim, ps. Jan Boży, Jan Wiślak, Jan Bezdomny (1877-1937) - literat, działacz socjalistyczny, antyklerykał, potem działacz komunistyczny i sowiecki.

Urodził się 3 maja 1877 r. we wsi Prawda w pow. łukowskim. Już w młodości z powodu swoich przekonań zerwał wszelki kontakt z rodziną. W 1903 r. zgłosił się do pracy jako technik mierniczy przy budowie kolei Wschodniocihńskiej. Po niespełna roku przybył w lutym 1904 r. do Brazylii, pracując na statkach kolejno jako pomocnik palacza i tłumacz. W Brazylii został nauczycielem dzieci polskich osadników w Paranie. Rozwinął szeroką działalność wśród polskich emigrantów w duchu patriotycznym, a jednocześnie antyszlacheckim i antyklerykalnym. Od końca 1904 r. redagował wychodzące w Kurytybie pismo „Polak w Brazylii”, jednakże po roku zrezygnował z redakcji wskutek różnicy poglądów z wydawcą. Propagował obalenie chrześcijaństwa jako misję dziejową ludu polskiego.

Wiosną 1908 r. udał się do Paryża na studia filozoficzne. Politycznie związał się wówczas z kierunkiem anarchosyndykalistycznym. Publikował artykuły propagujące idee kooperatywizmu i syndykalizmu. W 1911 r. wstąpił do rewolucyjnej PPS-Lewicy. W 1912 r. powrócił do Kongresówki. Za opublikowanie artykułu o strajku w Łodzi został przez władze rosyjskie skazany na rok więzienia. Przed uprawomocnieniem się wyroku w czerwcu 1914 r., zbiegł nielegalnie do Krakowa.

Tam zastał go wybuch wojny. Zgłosił się do Legionów Polskich, jednak szybko zerwał z tą formacją – odmówił złożenia przysięgi już w początku września 1914 r. W październiku został aresztowany przez władze austriackie i osadzony w obozie internowanych w Gars w Austrii. Zwolniony w listopadzie 1915 r., udał się do Lublina, gdzie rozpoczął działalność polityczną w związkach zawodowych, na gruncie spółdzielczym i jako wydawca.

Jesienią 1918 r. Hempel przeniósł się na stałe do Warszawy, uczestnicząc m.in. aktywnie w pracy oświatowej kierowanego przez rewolucyjną PPS-Lewicę Klubu Robotniczego im. T. Rechniewskiego i współredagując organ tej partii „Głos Robotniczy”. Został też wybrany na sekretarza Związku Robotniczych Stowarzyszeń Spożywców (ZRSS), powstałego w maju 1919 r. z inicjatywy partii robotniczych. W 1920 r. wstąpił do PPS, współpracując z lewym

skrzydłem partii.

Na początku lat 20. związał się z ruchem komunistycznym. W 1921 r. wstąpił do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (KPRP). Został redaktorem kulturalno-oświatowego pisma „Kultura Robotnicza” (ukazującego się od lutego 1922). Był prezesem kierowanej już wówczas przez komunistów Spółdzielni Wydawniczej „Książka”, współzałożycielem (1921) Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej. Był jednym z założycieli i wieloletnim działaczem Stowarzyszenia Wolnomysłicieli Polskich. Był członkiem lubelskiej loży masońskiej „Wolni Oracze”.

Od 1931 r. całkowicie zaangażował się w działalność w szeregach KPRP jako zawodowy funkcjonariusz partyjnej konspiracji. Był kolejno członkiem Komitetu Dzielnicowego Powiśle KPRP, kierownikiem Wydziału Spółdzielczego KC KPRP, członkiem, następnie kierownikiem Wydziału Rolnego KC KPRP. Był też kierownikiem Wydziału Kulturalno-Oświatowego oraz członkiem Centralnej Redakcji KC KPRP. Uczestniczył w II Zjeździe KPRP w roku 1923 oraz w IV Konferencji KPP w r. 1925. Latem 1927 r. został członkiem tymczasowego Sekretariatu Krajowego KC KPRP.

Z ramienia komitetu wyborczego stworzonego przez KPRP kandydował do Sejmu w roku 1922, a następnie do Sejmu i Senatu w r. 1928 i 1930. Był wielokrotnie aresztowany przez władze za działalność antypaństwową.

W maju 1930 r. został ponownie członkiem Sekretariatu Krajowego KC KPP. Latem 1931 r. był aresztowany na zebraniu literatów – członków KPP. W listopadzie 1931 r. został za kaucją zwolniony i z polecenia KC KPP został nielegalnie przerzucony do Niemiec, a później – w maju 1932 r. – do ZSRS. W Moskwie był m.in. redaktorem polskojęzycznego sowieckiego czasopisma „Kultura Mas”. Publikował zgodne z propagandą stalinizmu artykuły w prasie polskiej, wydawanej na terenie ZSRS (przede wszystkim w „Trybunie Radzieckiej”). Przygotował do druku w ZSRS edycje literatury polskiej. Uczestniczył też w tłumaczeniu na j. polski wydań tekstów Lenina.

W ramach porachunków wewnętrznych w łonie ruchu komunistycznego w styczniu 1937 r. został aresztowany. 2 września 1937 r. skazany przez Kolegium Wojskowe Sądu Najwyższego ZSRR na karę śmierci „za zdradę sowieckiej ojczyzny” i rzekome uczestnictwo w terrorystycznej organizacji kontrrewolucyjnej. Tego samego dnia został stracony, skremowany, anonimowo pochowany na Cmentarzu Dońskim.

(RDRz)